

Szenkovics (Nagy) Enikő

Romániai német irodalom az Echinoux háromnyelvű folyóirat hőskorában (1969–1989)

KULCSSZAVAK

Echinoux, háromnyelvűség, romániai német irodalom, transzkulturalizmus, kultúrtranszfer, imagológia, román–magyar–német irodalmi kapcsolatok, irodalmi körök, többnyelvű folyóiratok, Aktionsgruppe Banat, Franz Hodjak

KIVONAT

Doktori dolgozatom fókuszában az Echinoux három (román, magyar, német) nyelvű folyóirat 1969–1989 között publikált lapszámaiban megjelenő romániai német irodalom vizsgálata áll, ugyanis ez tekinthető az Echinoux hőskorának: a '89-es fordulatot megelőzően a folyóirat a többi laphoz képest nagyobb közlési szabadságával, példátlan transzkulturális gyakorlataival, s nem utolsósorban háromnyelvűségével vívott ki elismerést a diákok és a szakmabeliek körében.

A folyóirat hasábjain eredetiben, német nyelven, illetve magyar és román fordításban közölt anyagok feltérképezése, műfaji szempontok szerinti csoportosítása, szerzők és szerkesztők bemutatása mellett tágabb összefüggéseket keresek: megpróbálom elhelyezni a folyóiratot a romániai irodalmi palettán, és úgy mutatni be az itt helyet kapó romániai német irodalmat, hogy közben folyamatosan reflektálok a korabeli irodalmi történésekre – a magyar olvasó így átfogóbb képet kaphat és jobban meg is értheti ezt az irodalmi szegmenst, amelyről magyarul eddig nem születtek tanulmányok. A dolgozat másik fő fókuszpontját a kisebbségi folyóiratoldalak egymáshoz képest, illetve a többségi oldalak tükrében való vizsgálata képezi, amelynek során az önmagukról és a másikról kialakított kép érdekelt a leginkább.

Mivel közel két és fél évtizede érdeklődésem homlokterében a romániai német irodalom, annak működése, fórumai, illetve maguk a primer szövegek és ezek fordítása áll, adta magát az Echinoux folyóirat vizsgálata. Erdély, Kolozsvár multikulturalitása, transzkulturalitása mindig is foglalkoztatott, ami szintén a háromnyelvű folyóirat felé terelte a kutatásomat. Egy ilyen lapnak, mint amilyen az Echinoux, amely folyamatosan párbeszédbe állítja e három kultúrát, irodalmat, teljesen más üzenete lehetett a kommunizmus időszakában egy többnyelvű közegben, Erdélyben, mint napjainkban esetleg a többnyelvű szakfolyóiratoknak, melyek

csupán egymás mellé helyezik a különböző nyelven írt tanulmányokat. Továbbá az is érdekelt, hogy vált ez a lap egyfajta menekülési lehetőséggé a kommunista rendszer megszorításai elől.

A témaválasztást a következő hiányok hívták létre: Az Echinoux-jelenséget és magát a folyóiratot magyar (Gaal György, Martos Gábor, Balázs Imre József, László Szabolcs stb.), illetve román szemszögből (Petru Poantă, Traian Vedinaș, Horea Poenar stb.) többen is vizsgálták az elmúlt évtizedek során, az Echinoux német nyelvű oldalainak, a szerzőinek és műveinek számbavétele azonban elmaradt. Hasonlóképpen, magyar–román kölcsönhatásokkal, együttműködéssel, fordításokkal foglalkoztak már (elsősorban László Szabolcs, akinél a hangsúly a magyar és román oldalakra helyeződik), hiányzik azonban az Echinoux-irodalomból a hármas szempontú vizsgálat, mely a magyar és román mellé bevonja a németet is.

Ami a kutatási módszereket illeti: a folyóirat román, magyar és német oldalait nemcsak mennyiségi (arányok), minőségi (a műfajok, szerzők számbavétele) szempontból vizsgáltam analitikus módszerrel, hanem a különböző oldalak egybevetésénél komparatív vizsgálatot is végeztem. Az elemzést és a komparációt történeti-irodalomtörténeti rész előzi meg.

Végkonklúzióként, az egyes hiányosságok és aránytalanságok ellenére is elmondható, hogy a háromnyelvű Echinoux folyóirat igen jelentős szerepet játszott elsősorban a kommunizmus alatti irodalmi életben, és neve nemcsak Kolozsváron, hanem Románia-szerte, sőt a határokon túl is ismertté vált. A szerkesztők komoly szelekciós és szöveggondozási munkájának köszönhetően minőségi szövegek és műfordítások jelentek itt meg, ezért az Echinouxban debütálóknak más fórumokon is biztosítottá vált ezáltal a publikálási lehetőségük, egyfajta útlevelet jelentett a többi irodalmi laphoz. Az pedig, hogy – még ha nem is olyan formában, terjedelemben, összetételben és gyakorisággal, de – mind a mai napig, 55 év után is létezik (magyar szerkesztője jelenleg Serestély Zalán), példátlan teljesítménynek tekinthető.

Jelen kutatás névumának, egyben a doktori dolgozatom elsődleges hozadékanak elsősorban azt tekintem, hogy a kutatás során mindvégig hármas nézőpontot alkalmaztam, s igyekeztem minél jobban megjeleníteni a német szemszöveget is, azaz feltérképezni, hogy mit jelentett az Echinoux lap a német szerkesztők, szerzők számára, olvasók számára. Ehhez elengedhetetlen volt az Echinouxban közölt romániai német irodalom: szerzők, szövegek rendszerezése, elemzése, ami abból a szempontból lehet fontos, amennyiben igen jól kirajzolja a tárgyalt időszak romániai német irodalmi tendenciáit. A román Echinoux-kutatás nagyon gazdagnak mondható. Kisebb mértékben ugyan, de magyar vonatkozásban is olvashatók e témáról írások. Német viszonylatban azonban nem léteznek kutatások, legfeljebb tanulmányokban van irodalomtörténetekben szentelnek neki egy-egy rövidebb részt. S főleg

olyan nem létezik, amely a romániai német irodalom Echinox-beli kutatásába magyar és román szempontokat is bevon.